

Innspill til tiltak og virkemidler for å bedre tilstanden til villrein i Norge

Aktivt Rovdyrvern (ARV) er en medlemsorganisasjon basert på frivillighet, som jobber for bedre vern av de store rovdyrene i Norge; bjørn, gaupe, jerv, kongeørn og ulv, og deres naturlige habitater.

Ett av formålene til organisasjonen er å bidra til en endring i norsk rovdyrpolitikk i retning av å sørge for at alle de store rovdyrartene får en kraftig bestandsøkning og at deres trusselkategori på den norske rødlista senkes minst ett hakk innen 2030. Et slikt mål innebærer en politisk og faktisk anerkjennelse av rovdyrenes nøkkelrolle for å oppnå intakte, eller i det minste mer balanserte, økosystem i den norske naturen. ARV viser til FNs naturpanels hovedrapport fra 2019, og mener å ha belegg for at forskning og erfaring fra andre land viser at overbeskatning av store rovdyr over mange titalls år, og den jaktbaserte forvaltningen av så godt som alt vilt, har ledet til økende øko-ubalanse og bidratt til det eskalerende naturmangfoldstapet som også Norge nå opplever.¹

ARV vil i dette innspillsskrivet argumentere for at det er på høy tid å reintrodusere topp-predatorene som en selvsagt og naturlig del av forvaltningen av hjortedyrstammene. For å oppnå en rask, sterk og positivt regulerende effekt på villreinens helsesituasjon og økosystemet i villreinens leveområder, mener ARV at jerven burde ha en selvsagt plass. Alle villreinområdene i Norge er godt egnet som leveområder for jerv og (vill)reinsdyr inngår i jervens foretrukne diett.² ARV vil ikke her gå i detalj om jervens predatorer til å legge ned svake og syke byttedyr, og forhindre at deres gener og/eller smittsomme sykdommer blir spredd, eller jervens tilsvarende viktige rolle som åtseleter, da dette burde være kjent kunnskap.

Gjennomførbarhet på kort sikt

ARV mener at ett strakstiltak for å bedre tilstanden til villrein i Norge, er å åpne for at Hardangervidda Nasjonalpark blir forvaltningsområde for jerv.

Endring av forvaltningsplan for jerv i Hardangervidda Nasjonalpark forutsetter, etter hva ARV kan se, en ekstraordinær forskriftsendring for nasjonalparken med innføring av et permanent forbud mot tamdyrsbeite innenfor hele nasjonalparkens utstrekning. I tillegg vil det være hensiktsmessig med en hjemmel for at jakt- og ferdselsbegrensninger kan innføres i perioder som anses som kritiske for villreinens behov for vern. ARV mener at disse tiltakene ikke

burde innebære noen større inngripende beslutning, da flere av villreinens viktige trekkveier og kalveområder allerede er å finne innenfor Hardangervidda Nasjonalparks mer skjermede områder, hvor det i dag ikke finnes beitedrift av tamdyr, og menneskelig ferdsel er liten. Første delmål må være å oppnå at stadig større områder for villrein, jerv og fjellrevs uforstyrrede arealutnyttelse gradvis re-etableres, og neste mål er utvikling av en positiv, trofisk kaskadeeffekt på hele økosystemets helse og overlevelse, inkludert villreinens selvsagt.

Gjennomførbarhet på lengre sikt

For at jerv skal kunne etablere seg i levedyktig bestand i Hardangervidda Nasjonalpark, må migrasjonskorridorer re-etableres og holdes åpne mellom nasjonalparken og jervebestandene som i dag lever vest for Østerdalen (rundt Snøhetta) og øst/nord for Østerdalen (mot svenskegrensen). Dette fordrer et samarbeid med lokale rovviltnemnder og øvrig rovviltforvaltning om endringer i forvaltningsplanene, og lar seg uansett bare gjennomføre ved en endring av den restriktive politikken som har ledet til et maksimumsmål på 39 årlige jervekull og eliminering av migrasjonskorridorer. Den siste «jervkorridoren» gjennom Stor-Elvdal ble vedtatt fjernet så sent som høsten 2022, i forbindelse med rovviltnemnda i Innlandets utarbeidelse av ny forvaltningsplan for rovvilt.

Hvorfor skal vi EGENTLIG bedre villreinens tilstand?

I 2022 kom resultatet av Miljødirektoratets klassifisering av landets 10 største villreinområder etter regjeringens kvalitetsnorm. Ingen av områdene ble klassifisert til god kvalitet (grønn), og 6 av 10 områder ble vurdert som dårlige. For villreinen betyr det at kalvedødeligheten er høy blant annet på grunn av underernæring, fotråte og parasitter, og i voksne dyr har det vært fremvekst av den skremmende skrantesjuken. Det er bred enighet i forskermiljøene om at villreinen i Norge har mange utfordringer, som over lang tid, samlet og i ulik grad, har påvirket reinsdyrenes helse og velferd; «*Fragmentering av områdene, infrastruktur og menneskelig ferdsel samt effekter av parasitter og jaktforvaltning antas å være viktige faktorer som kan forklare den dårlige tilstanden.*», oppsummerer ekspertgruppa i NINA.³ ARV mener at det er påfallende at forskningsrapporten ikke nevner fravær av naturlige predatorer en mulig del av årsakssammenhengen, til tross for at dette er en kjent problemstilling innen økosystemforskning.⁴ Like foruroligende er det at NINAs rapport ikke på noen måte belyser hvilke problemer som kan være knyttet til sauetettheten på og nær Hardangervidda; flere titalls tusen sauer beslaglegger 37% av beiteområdene, og de eter av det samme fôrgrunnet som villreinen – deler saltsteiner med reinsdyrene og sprer urin, avføring og typiske saueparasitter overalt. Å tone ned betydningen av disse opplysningene i rapporten, gjør forskningen mindre tillitsvekkende, og åpenbart politisert.

NINAS rapport legger heller ikke vesentlig stor vekt på jakt, til tross for at særlig mangeårig, omfattende bukkejakt må anses å være en sterkt medvirkende faktor til at villreinstammene er preget av svak helse og høy kalvedødelighet.

Siden 1700-tallet har villreinen vært forvaltet med rifle⁵. Små og store predatorer har vært holdt unna reinsdyrenes leveområder omtrent like lenge, og med samme metode. Selv etter at det ble kjent at villreinen havnet som truet på rødlista, har det vært gjennomført alminnelig jakt, og det ble gitt fellingstillatelse i 2022 på 21738 reinsdyr.⁶ Villreinjakt er rekreasjon og hobby for jegere fra inn- og utland, og jakta på Hardangervidda står for en ikke ubetydelig omsetning for lokale krefter.

ARV vil fremme en påstand om at regjeringens, villreinjegernes og grunneiernes reelle motivasjon for å invitere til idédugnad om tiltak for å bedre villreinens tilstand, er drevet av å finne måter å gjenopprette bestander av villrein som er store og sunne nok til å være jaktbare (høstbare) i lønnsomt monn. Dette er i så fall et natursyn som ikke lenger kan være førende for norsk forvaltning av ville dyr.

Det hersker ikke tvil om at villreinen er en såkalt «ansvarsart», som normalt betyr at minst 25% av den europeiske bestanden av en art lever i Norge, mens for villrein har vi i Norge nå de siste bestandene, og dermed et i særstilling stort ansvar for å bevare arten og dens leveområder. Likevel har villreinen havnet som truet på rødlista.

Jerven er også en ansvarsart for Norge, og burde derfor også nyte av særskilt vern.

Dessverre ser vi derimot at jerven gjennomgående forvaltes som en uønsket skadevolder, og aktivt holdes på trusselkategorien «svært truet» på rødlista, blant annet ved årviss gjennomføring av etisk kontroversielle «hiuttak», som er skyting av unger som fortsatt dier mor.

ARV ønsker at regjeringen i sitt arbeid med å bedre tilstanden til villreinen helt legger vekk følgende passuser fra Hurdalsplattformen: «Gode forvaltertradisjoner gir ofte et bedre og mer langsiktig vern enn bare det formaliserte vernet. Mye av det biologiske mangfoldet i Norge er avhengig av menneskelig bruk...» og «Regjeringen mener vern av naturtyper og dyre- eller plantearter er nødvendig i enkelte tilfeller.»

Nylig inngåtte, internasjonale naturavtaler om mer og bedre vern, må tillegges langt større vekt, sett i lys av naturtapskrisens alvor og fordi både villreinens og jervens situasjon krever at nye, kraftfulle metoder for reelt vern tas i bruk før tiden renner ut.

For Aktivt Rovdyrvern,

Styreleder Jim Schelander (jimsc_s@hotmail.com) og Hege O'Wiidt (owiidt@icloud)

¹ <https://www.fn.no/tema/klima-og-miljoe/naturmangfold>

² <https://rovdata.no/Jerv/Faktaomjerv.aspx>

³ <https://www.nina.no/Om-NINA/Aktuelt/Nyheter/article/kvalitetsnorm-for-villrein-forste-klasifisering>

⁴ <https://routesjournal.org/2020/08/16/r2016/>

⁵ <https://www.nina.no/archive/nina/pppbasepdf/fagrapport/078.pdf>

⁶ <https://www.ssb.no/statbank/table/08529/>